

# Jan III Sobieski

## uczeń

[król polski](#), [mecenaz](#), [kolekcjoner](#), [autor instrukcji wychowawczej](#)

Ur. 17.8.1629, Olesko

Zm. 17.6.1696, Wilanów

## Dane rodziców

Jakub Sobieski (1591-1646)

Zofia Teofila Daniłowiczówna (1607-1661)

## Wychowanie i wykształcenie

**Wczesna edukacja** w **Olesku** prześlągnięta była atmosferą kultu dla tradycji rycerskiego rodu, zwłaszcza pradziadka Stanisława Żółkiewskiego (1547-1620). Do 1634 roku pozostawał pod opieką babci - Zofii z Żółkiewskich Daniłowiczowej (ok. 1590-1634), po jej śmierci (20 sierpnia 1634) znalazł się w domu rodziców w **Złoczowie**.

W latach 1640–1643 z bratem **Markiem** pobierał studia pod kierunkiem doświadczonego pedagoga **Pawła Orchowskiego** oraz Krzysztofa Rozenkiewicza (korepetytora) w **Kolegium Władysławowsko-Nowodworskim**. Wśród opiekunów byli także: Zdarowski, Aleksander Wydzga, Barcikowski, Żurawski, "Francuzik" Roch.

Początkowo pobierali prywatne nauki. Ominęli klasę pierwszą (gramatyki). Od półrocza zimowego 1640/1641 roku szkolnego byli w klasie drugiej (poetyki). Tu pod okiem nauczyciela **Macieja Bolskiego (Piekarkowica)** czytali "Eneidę" i "Ody" Horacego, "Satyry" Persjusza, Klaudiana, uczyli się **greki** oraz **historii** i **matematyki**. Od półrocza zimowego 1641/1642 uczył się w klasie retoryki, gdzie pod opieką nauczyciela **Andrzeja Lipnickiego** zapoznawali się w mowami Cyserona, m.in. "Pro lege Manilia", **historią** starożytną (Justinusa), elementami **geografii** i katechizmem. Rok później byli w klasie dialektyki (tylko na pół roku) pod okiem nauczyciela **Samuela Kuszewicza** kontynuowali lekturę Cyserona, **historię** z podstawami **astronomii** i rachuby czasu oraz elementów **logiki**. Uczono też ich wychwałać sielskie życie (poezja ziemiańska), pisano też antytyrucky. Uczono przygotowywania i wygłaszania mów oraz sztuki pisania listów.

Ojciec **Jakub** w swej **instrukcji** zalecał też ćwiczenia fizyczne - latem co dzień przez godzinę miano zażywać rekreacji, zimą w sieni grać w piłkę. W wolne od nauki dni radził wykonywać ćwiczenia poza miastem: biegać, grać w piłkę, strzelać z łuków.

Pobierał prywatne lekcje języków obcych.

W marcu 1643 roku z **bratem** skończył edukację - w pięć półroczy zamiast standardowych czterech-sześciu lat. Było to możliwe dzięki dobremu przygotowaniu, rzetelnej pracy w szkole i kontroli domowej. W szkole spędzali pięć-sześć godzin, tyle samo w domu (z wyjątkiem świąt i sobót przeznaczonych na repetycje i deklamacje).

Od kwietnia 1643 do 1646 roku (również pięć półroczy) kontynuował edukację na wydziale filozoficznym **Akademii Krakowskiej**. Pod okiem nauczycieli **Lipnickiego**, **Kuszewicza** ze szkoły wcześniejszej oraz retorów **Jana Rachtamowicza-Cynerskiego** oraz **Jakuba Witelliusza** kształcił się w **wymowie**. Uczęszczał też na wykłady z **wiedzy politycznej** profesora **Joachima Speronowica** (przestarzałe treść i metoda), wiedzy o **przyrodzie** i kosmosu (nowa **astronomia**, którą być może wykładał rektor uczelni Stanisław Pudłowski, mimo że oficjalnie prowadził wykłady z prawa), **matematyki** (raczej przyswajana na lekcjach prywatnych), sztuki wojowania.

## Etapy kariery dot. edukacji

Dnia 21 lutego 1646 roku wyjechał z **bratem Markiem** z **Żółkwi** w zagraniczną **podróż edukacyjną** - zgodnie ze

szczegółową [instrukcją ojca](#), pod opieką [Pawła Orchowskiego](#), Marcyjana Lisowskiego i [Sebastiana Gawareckiego](#). Podróżowali przez ziemie [niemieckie](#) (m.in. [Berlin](#), [Lipsk](#), [Brunszwik](#), [Hamburg](#), [Oldenburg](#)), Republikę Zjednoczonych Prowincji [Niderlandów](#) (m.in. [Amsterdam](#), [Utrecht](#), [Haga](#)) i [Niderlandy Hiszpańskie](#) (m.in. [Antwerpię](#), [Brukselę](#), [Halle](#)), [Francję](#) (pobył w [Paryżu](#) od 9 czerwca 1646 do 1 maja 1647 roku; zamki nad Loarą, [Bretania](#), [Langwedocja](#), okolice [Montpellier](#) i [Tuluzy](#), [Lyon](#), [Sabaudia](#) – jeszcze niefrancuska), [Normandia](#), [Pikardia](#)), [Anglię](#) (12 października – 15 listopada 1647 roku, z czego cztery tygodnie w [Londynie](#)), ponownie terytoria [niderlandzkie](#) (m.in. [Rotterdam](#), [Delft](#), [Haga](#) – od końca listopada 1647 do końca maja 1648 roku, [Bruksela](#), [Lowanium](#)). Planowanej przez ojca podróży do [Italii](#) nie odbyli.

W czasie podróży zwracano uwagę na fortyfikacje, instytucje naukowe (m.in. biblioteka w [Wolfenbüttel](#), uniwersytety we [Frankfurcie nad Odrą](#), w [Wittenberdze](#), [Paryżu](#), [Orleanie](#), [Montpellier](#), [Oksfordzie](#), [Groningen](#), [Utrechcie](#), [Lejdzie](#)), zamki, pałace, kościoły, gabinety kuriozów (m.in. w [La Rochelle](#), [Montpellier](#), [Lejdzie](#)), instytucje szkolne ([kolegia jezuickie](#) w [Poitiers](#), [Bordeaux](#), [Montauban](#), [Tuluzie](#), [Béziers](#), [Lyonie](#)), zwierzynce (np. w [Anglii](#)).

W czasie pobytu w [Paryżu](#) [instrukcja ojca](#) przewidywała pięć godzin nauki dziennie: godzina rano – ćwiczenia stylistyczne po [łacinie](#), pół godziny – ich poprawa pod okiem profesora, godzinny wykład profesora – lektura z komentarzem z zakresu [historii](#) rzymskiej, pół godziny – indywidualna lektura (łącznie trzy godziny przed południem), po południu: dwie godziny nauki [języka francuskiego](#) w połączeniu z [historią](#) Francji. Już w [Paryżu](#) (mimo zaleceń [ojca](#), by czynić to dopiero w [Italii](#)) uczyli się szermierki. [Ojciec](#) zalecał też naukę jazdy konnej i grę w piłkę (w wolne dni). Mogli sami decydować o nauce tańca i grze na instrumentach.

W [Holandii](#) słuchali wykładów na temat [budownictwa fortyfikacyjnego](#) Stampianusa (Jana Stampioena) i zdobywali wiedzę artyleryjską.

W wieku dorosłym stworzył [instrukcję wychowawczą](#) dla swych potomków: [Jakuba Ludwika](#), [Aleksandra Benedykta](#), [Konstantego Władysława](#).

## Fakty z życia osobistego

Mimo wiadomości o śmierci [ojca](#) (13 czerwca 1646) synowie nie przerwali podróży, będąc w [Paryżu](#), mogła ona jednak wpłynąć na skrócenie tury kawalerskiej.

Biegłe władał [łacina](#) i [francuskim](#), znał [niemiecki](#) (ze studiów krakowskich), nieco [angielski](#), nie były mu obce [turecki](#) i [tatarski](#), może także [hiszpański](#).

Interesował się współczesną literaturą, na wyprawy wojenne woził ze sobą biblioteczkę.

Żył w [XVII wieku](#).

---

## Bibliografia

### Podmiotowa

1. Biblioteka Narodowa, Warszawa, Różn. Q. XVII 11, J. Sobieski, *Exercitia styli in classe poeseos Joannis Sobieski mppia A. 1641 d. 16 octobris*.
2. Biblioteka Narodowa, Warszawa, Lat. Q. XV 15, J. Sobieski, *Rhetorica, Ioh. Sobieski R[hetoricae] D[iscipuli]*.
3. Biblioteka Narodowa, Warszawa, Lat. Q. XV 196, J. Sobieski, *Ioannes Sobieski Studiosus Eloquentiae mppia*.
4. Sebastian Gawarecki, *Podróż Jana i Marka Sobieskich po Europie 1646-1648*, oprac. M. Kunicki-Goldfinger, Warszawa, 2013.
5. Jakub Sobieski, *Instrukcja synom moim do Paryża*, [w:] S. Gawarecki, *Podróż Jana i Marka Sobieskich po Europie 1646-1648*, oprac. M. Kunicki-Goldfinger, Warszawa, 2013.

6. *Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego*, wyd. F. Kluczycki, t. 1, cz. 1, Kraków, 1881.

## **Przedmiotowa**

1. K. Targosz, *Jana Sobieskiego nauki i peregrynacje*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 1985.
2. H. Barycz, *Lata szkolne Marka i Jana Sobieskich w Krakowie*, Kraków, 1939.
3. H. Barycz, *Rzecz o studiach w Krakowie dwóch generacji Sobieskich*, Kraków-Wrocław, 1984.
4. A. Kucharski, *Theatrum peregrinandi. Poznawcze aspekty staropolskich podróży w epoce późnego baroku*, Toruń, 2013.
5. K. Targosz, *Jan III Sobieski mecenasem nauk i uczonych*, Warszawa, 2012.
6. W. Tygielski, *Na cóż te koszta i trudy? W jakim celu w XVII wieku wysyłano młodzież szlachecką na zagraniczne studia?*, Odrodzenie i Reformacja w Polsce, 2006.





